

Lietas dalībnieku procesuālo tiesību īstenošana tiesvedībā, izskatot lietu attālināti

Atslēgvārdi: *Lietas izskatīšana attālināti (tiešsaistes režīmā), procesuālā līdztiesība, pierādījumu iesniegšana, pierādījumu pārbaude*

1. Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanas un seku pārvarēšanas laikā, izskatot lietu mutvārdu procesā tiesas sēdē attālināti, Lietas dalībnieku atsevišķu procesuālās tiesības var būt apgrūtināti īstenot.

2. Ja lietas dalībnieks tiesas sēdē sniedzamos paskaidrojumus vēlas iesniegt rakstveidā un tiesa uzliek par pienākumu tos nosūtīt noteiktā termiņā pirms tiesas sēdes, tiesai pašai ar tiem būtu jāiepazīstas, bet tiesai nevajadzētu tos nosūtīt pārējiem lietas dalībniekiem pirms tiesas sēdes, jo tas pārkāptu pušu līdztiesības un sacīkstes principus, jo viena lietas dalībnieka tiesas sēdē sniedzamo paskaidrojumu darīšana zināma otram lietas dalībniekam pirms tiesas sēdes dotu tam priekšrocību sagatavoties uz tiesas sēdi. Izskatot lietu klātienē, lietas dalībniekam rakstveida paskaidrojumi nebūtu jāiesniedz pirms tiesas sēdes.

3. Izskatot lietu attālināti, tiesas sēdes norises forma tiešsaistes režīmā ierobežo lietas dalībnieku tiesības iesniegt pierādījumus tiesas sēdē, jo pierādījumu iesniegšana klātienē nav iespējama. Tā vietā lietas dalībniekam ir jāspēj nodrošināt attiecīgā pierādījuma iesniegšanu elektroniski vai atkarībā no pierādījuma veida jāiesniedz pierādījums pirms tiesas sēdes. Savukārt tiesai ir jānodrošina pārējo lietas dalībnieku iepazīstināšana ar iesniegto pierādījumu, kas tiesai var būt apgrūtināti vai neiespējami, ja iepazīstināšana ar pierādījumu attālināti tehniski nav iespējama.

4. Ja tiesa nosaka termiņu pirms tiesas sēdes pierādījumu iesniegšanai, tas ir jānosaka vienāds visiem lietas dalībniekiem. Pēc šī termiņa tiesai vēl iesniegtie pierādījumi nebūtu jāpieņem vai arī vienādi jāpieņem no visiem lietas dalībniekiem. Pēc šādu pierādījumu saņemšanas līdz tiesas sēdei tiesai jānodrošina pārējo lietas dalībnieku iepazīstināšana ar pierādījumiem vienā laikā, lai nodrošinātu lietas dalībnieku līdztiesību pierādījumu iesniegšanā un to saņemšanā. Nosakot termiņu pirms tiesas sēdes pierādījumu iesniegšanai, lietas dalībnieki tiek ierobežoti pierādījumu iesniegšanā, jo tie vairs nevar iesniegt jaunus pierādījumus tiesas sēdē.

5. Ja lietas dalībniekiem nav pieejami visi lietas materiāli, attālināti notiekošas tiesas sēdes laikā var nebūt iespējams kvalitatīvi un pienācīgi nodrošināt lietas materiālos esošo pierādījumu pārbaudi, tostarp to uzrādīšanu lietas dalībniekiem. Tiesai būtu jānodrošina visu lietas materiālu elektroniska pieejamība visiem lietas dalībniekiem pirms tiesas sēdes, lai lietas dalībnieki varētu ar tiem iepazīties gadījumos, kad tiesa nenodrošina iepazīstināšanu ar materiāliem klātienē tiesas telpās. Pierādījumu pārbaudi tiesas sēdē var ietekmēt elektronisko sakaru sliktāka kvalitāte un lietas dalībniekiem pieejamais aprīkojums, kas var ierobežot iespēju lietas dalībniekiem īstenot savas procesuālās tiesības. Tiesai katrā lietā individuāli jāvērtē katra lietas dalībnieka iespējas pilnvērtīgi īstenot savas procesuālās tiesības.

6. Izvērtējot iespēju izskatīt lietu attālināti vai atlikt uz laiku, kad būtu iespējama izskatīšana klātienē, tiesai katrā lietā ir jāsamēro pušu līdztiesības un sacīkstes principa īstenošana ar procesuālās ekonomijas, efektivitātes un ātruma principiem. Tiesiskā strīda atrisināšanai un taisnīguma nodibināšanai lietā procesuālā efektivitāte un ātrums var prevalēt pār pušu līdztiesības un sacīkstes principiem un otrādi atkarībā no lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem. Tiesiskā nenoteiktība, ilgstoši risinot strīdu, var kaitēt viena vai vairāku lietas dalībnieka interesēm, ja faktiskie un tiesiskie apstākļi prasa ātru un efektīvu strīda risinājumu. Tiesai katrā lietā būtu jānoskaidro lietas dalībnieku viedoklis par strīda risinājuma steidzamību un lietas attālinātas izskatīšanas iespējām.

7. Spēju īstenot lietas dalībnieka procesuālās tiesības tiesas sēdē, izskatot lietu attālināti, var ietekmēt tādi sociāli un ekonomiski faktori kā tehniskā aprīkojuma pieejamība, prasmes to pielietot, nepārtraukta un netraucēta interneta pieejamība. Šie faktori var radīt lietas dalībniekam papildu psiholoģisku diskomfortu pirms un tiesas sēdes laikā, ietekmējot spēju pilnvērtīgi īstenot savas procesuālās tiesības, jo īpaši, sniedzot paskaidrojumus, uzdodot jautājumus pārējiem lietas dalībniekiem, piedaloties pierādījumu pārbaudē. Psiholoģisku diskomfortu var radīt arī tiesas klātbūtnes efekta neesamība, kas var mazināt procesa dalībnieka subjektīvo viedokli par uzklaušīšanas efektivitāti. Lietas dalībniekam nelabvēlīga strīda risinājuma gadījumā tam var veidoties viedoklis, ka lietas attālināta izskatīšana traucēja tiesai nodibināt lietā taisnīgumu. Lietas dalībnieku procesuālo tiesību efektīvai nodrošināšanai tiesai katrā lietā būtu jānoskaidro katra lietas dalībnieka iespējas un redzējums par tā piedalīšanos lietas attālinātā izskatīšanā.

8. Likumā noteiktos gadījumos tiesai ir pienākums izskatīt lietu slēgtā tiesas sēdē un tajā piedalās ierobežots personu loks – lietas dalībnieki, un, ja nepieciešams, eksperts un tuļks. Slēgtā tiesas sēdē izskatāmu lietu tiesai nevajadzētu izskatīt attālināti, jo tikai no tiesas var nebūt atkarīgs tas, kuras personas netieši piedalās tiesas sēdē – klausās tiesas sēdi ierīcē, ar kuras starpniecības lietas izskatīšanā attālināti piedalās kāds no lietas dalībniekiem.

9. Izskatot lietu atklāti klātienē, tiesas sēdē var piedalīties arī klausītāji un tiem savi personas dati ne tiesai, ne lietas dalībniekiem nav jāatklāj. Izskatot lietu atklāti attālināti, klausītājiem ir ierobežotas iespējas piedalīties lietas izskatīšanā. Tiesai šādā gadījumā būtu jānodrošina klausītājam iespēja attālināti pieslēgties notiekošajai tiesas sēdei.